

habsburško-mletačkog razgraničenja u Podgorju i Pozrmanju krajem 17. i početkom 18. stoljeća"). Prvi dan znanstvenog skupa zaključilo je izlaganje *Mladena Klemenčića* o značaju Karlovačkog mira u postjugoslavenskom kontekstu ("Je li g. Badinter znao za Srijem-ske Karlovce?").

Prva skupina izlaganja drugog dana održavanja znanstvenog skupa (19. XI.) odnosila se na crkvenu povijest na hrvatskim prostorima na prijelazu iz XVII. u XVIII. st., poglavito na problematiku uspostave crkvene hijerarhije u krajevima oslobođenim u Bečkom odnosno Morejskom ratu. Navedenim temama bave se *Franjo Šanjek* ("Crkva i migracije u Hrvata u 17. i 18. st."), *Mile Bogović* ("Uspostava crkvene organizacije na području Like i Korduna"), *Robert Skenderović* ("Problemi uspostave crkvene hijerarhije u Slavoniji nakon mira u Srijemskim Karlovcima"), *Zlatko Kudelić* ("Marčansko-svidnička biskupija tijekom Bečkog rata") i *Franjo Emanuel Hoško* ("Franjevci Bosne Srebrene kao integralni čimbenik hrvatskog življa u Slavoniji i Podunavlju na prijelazu iz 17. u 18. st.").

Otpor ugarskoga plemstva centralizatorskim tendencijama bečkog dvora i odjeci tih zbivanja u Hrvatskoj tema su izlaganja *Borisa Nikšića* ("Hrvatska i ugarski ustanci na kraju 17. i početkom 18. stoljeća"), a *Janos Varga* iznosi problematiku pod naslovom "Kara Mustafa, Imre Thököly und "Orta Macor" (Mittelungarn)". Raščlamba turske politike austrijskog vladara Leopolda I. u srednjoeuropskom kontekstu predstavljena je u prilogu *Alexandera Buczynskog* ("Tursko pitanje i srednjo-europska politika cara Leopolda I."); djelovanje hajdučkih skupina i pojavu krijumčarenja u Dalmaciji izložio je *Ivan Pederin* ("Gospodarska uloga dalmatinske hajdučije u 17. i 18. st."), a *Darko Vitek* ukazao na osnovne teritorijalne i upravne osobitosti na području Srijema poslije 1699. godine ("Stvaranje Srijemskog vojvodstva kao posljedica Karlovačkog mira").

Književno gradivo, latinistička baština i historiografija iz vremena Karlovačkog mira obrađuje se u radovima *Mije Korade* ("Hrvatska 17. st. u opisima pučkih misionara"), *Irene Miličić* ("Kaptolska pisma grofu Marsigliju"), *Zrinke Blažević* ("Između stvarnosti i utopije - Hrvatska iz perspektive Pavla Rittera Vitezovića /1652-1713/") i *Sandora Benea* ("Historiografija u službi politike: razvoj ilirske ideologije od Rattkaya do Vitezovića"). Jedna od ključnih osoba pri sklapanju Karlovačkog mira 1699. - grof Luigi Ferdinando Marsigli (1658-1730) - tema je i rada *Mate Batorovića* ("Luigi Ferdinando Marsigli u našim krajevima"). Teme iz kulturne povijesti Hrvatske na prijelazu iz XVII. u XVIII. st. predstavljene su i u sljedeća tri rada. Podizanje prosvjete i školstva u krajevima koji su se do tada nalazili pod osmanlijskom upravom razmatra *Pavao Knezović* ("Prosvjetni rad u oslobođenim krajevima"), a Jerko Matoš predstavlja "Spomen-kapelu Gospe od Mira u Srijemskim Karlovcima". Temeljne značajke dalmatin-

skog slikarstva u XVII. i XVIII. st., poglavito s obzirom na odraze onodobnih ratnih zbivanja, iznosi *Ivana Prijatelj Pavičić* ("Slikarstvo u Mletačkoj Dalmaciji na prijelazu iz 17. u 18. st."). Na kraju, posljednji referat izložen na znanstvenom skupu, uradak je *Ivana Mirnika* ("Spomen-medalje Karlovačkog mira").

Tijekom održavanja znanstvenoga skupa upriličeno je i otvaranje prigodne izložbe u Hrvatskom povijesnom muzeju pod naslovom "Slike mira (oživljena Hrvatska u vrijeme Karlovačkog mira 1699.)". Brojnost sudionika iz Hrvatske i susjednih zemalja, raznovrsnost i visoka razina znanstvene kvalitete izloženih referata, kao i dragocjena i plodonosna diskusija, osnovna su obilježja održanog znanstvenog skupa. Problematika povijesti europskoga jugoistoka (ovdje poglavito hrvatskog područja), u razdjelnici iz XVII. u XVIII. st., često u historiografiji neopravdano zapostavljena, ovime se obogatila za pregršt novih i istraživačke pozornosti vrijednih saznanja. Budući da se priprema i zbornik cjelovitih radova sudionika skupa, možemo očekivati da će njegovim objavljivanjem u velikoj mjeri biti osvjetljeno jedno iznimno značajno povijesno razdoblje.

Maša Sakara

ISTRIA MAGICA. Razstava. Castello S.Giusto-Bastione Fiorito, maj 1999. Glavni konzulat Republike Hrvatske, Trst, Stalno poslanstvo Republike Hrvatske pri UNESCO, Pariz; Arheološki muzej Istre, Pulj.

Otvoritev razstave *Istria Magica* (Magična Istra) dne 27. 5. 1999 na Gradu sv. Justa v Trstu je bila obenem tudi počastitev dneva hrvaške državnosti. Goste treh sosednjih držav (Hrvaške, Italije in Slovenije) sta nagovorila hrvaški konzul iz Trsta ter poslanka pri UNESCO prof. Vesna Girardi-Jurkić. Razstava je obiskala že Zagreb in Dunaj ter je po postavitvi v Trstu namenjena v München. Zasnovali in postavili so jo arheologi in drugi strokovni delavci arheološkega muzeja v Pulju. Gmotno sta jo podprla Ministrstvo za kulturo Hrvaške in Občinska odbora mest Pulja in Poreča. Tisk kataloga (*Istria Magica, Patrimonio storico-culturale croato* 1999, 16 str.) so omogočili Ministrstvo za znanost in tehnologijo, Ministrstvo za turizem, Mednarodni center za arheološke raziskave in Zagrebska univerza. Slovesno otvoritev je z dvema hrvaškima pesmima zaključil pevski zbor Sokol iz Buzeta.

V čudovitem okolju srednjeveškega gradu smo si lahko ogledali reprezentančne predmete iz več kot tri tisočletja stare kulturne dediščine Istre. Kronološko zasnovana razstava se prične s fotografijo paleolitskega najdišča Šandalija in nas popelje skozi arheološka obdobja vse do umetniških del modernih istrskih ustvar-

jalcev. Najstarejši razstavljeni predmeti sodijo v obdobje zgodnjega neolitika; ti so keramični odlomki posod z najdišča Vižula, okrašeni z vtisi školjk, ki je značilno za t.i. kulturo *impresso cardium*. Pri tem smo pogrešali predstavitev najstarejših istrskih kamnitih orodij iz kompleksa jam Šandalja. Sledijo keramični odlomki in koščena orodja iz srednje- in poznoneolitskega najdišča Limska gradina. Zgodnje bronasto dobo predstavlja gomila Žamnjak z značilno posodo s štirimi ročaji in verižico. Mlajšo bronasto dobo pa jantarna verižica in spiralni priveski iz Vrčina. Srednjebro-nastodobni naselbini Monkodonja je namenjena tretja vitrina, kjer so na ogled postavljeni trinožnik z dvema skodelicama in kamni-ogrevači, kamnite žrnjle, odlomki okrašenih dnov, bronasta sekira z robniki in koščeni predmeti. Ozadje vitrine zapolnjuje zračni posnetek naselbine z jasno prikazano velikostjo in strukturo najdišča. Četrta vitrina je posvečena železnodobni Istri, ki jo označujejo grobišča v Nezakciji, Limski gradini in Picugih. K ogledu nas pritegnejo zlasti odlomek spiralnega priveska iz Nezakcija (11. stol. pred n.št.), za grobišče Limske gradine značilna keramična posoda s posebnimi kanelurami na trebuhu in presegajočim ročajem (10. stol. pred n.št.), stilsko zanimiva keramična žara z okrasom aplicirane tekoče spirale (8. stol. pred n.št.) iz Picugov, popolnoma rekonstruirana bronasta pahljača (7./6. stol. pred n.št.) iz Picugov ter manšetne zapestnice s vrezanim ornamentom tekočega meandra in vodnih ptic, ki pa se zaradi slabe osvetljenosti predmetov ne razločijo jasno.

Daunijske importe, ki so v tem času zelo pogosti v Istri, predstavlja krater s plastično apliklo glave živali iz Nezakcija (550-450 pred n.št.).

Edinstvena prazgodovinska umetnost na kamnitih spomenikih so prav gotovo reliefno okrašeni arhitekturni členi in plastika iz Nezakcija, ki so postavljeni v obdobje 8.-6. stoletja pred n.št. Prav tako pa nas pritegne črna figuralna atiška oinochoe iz Nezakcija iz leta 490 pred n. št. Vitriino spremlja nazorna povečava odlomka bronaste situle iz Nezakcija s prizorom histrske ladje in vojščakov.

Obdobje antike predstavijo predmeti iz pomembnejših antičnih najdišč v Istri, kot so Červar, Pulj, še neobjavljeno najdišče Burle-Medulin, Buzet, Vižula-Medulin in Poreč. Tipični repertoar antičnih predmetov sestavljajo steklene žare in balzamariji, bronasto posodje, srebrno ogledalo, kovinski nakit, kovinska in keramične oljenke, antični novci, amfore in tegule. Za podlago predstavljajo fotografije razkošne antične vile Verige na Brionih in Puljskega teatra. Posebej sta predstavljena najprej antična plastika in sicer s kipom Agrippine Minor, z ženskim doprsjem iz Pulja in potem panteon bogov z doprsjem Minerve, bronastimi plastikami Merkurja, Minerve, Venere, Izide iz Umaga, Premanture, Kringe in Savudrije ter z repliko reliefa glave boginje Hator iz Pulja. Razkošje antičnih vil premožnih

Rimljanov nam le bežno nakaže odlomek polihromnega mozaika s figuralnim motivom iz Brijonov. Tudi v notranjosti Istre so imele antične hiše poslikane stene. Zanesljiv dokaz za to je gotovo rekonstruirana freska iz antične hiše 1. stol. v prazgodovinskem in kasneje rimskem Nezakciji.

Sledijo vitrine s predmeti iz časa pozne antike in zgodnjega krščanstva. Uhani s poliedrom dokazujejo, da so v Pulju v 6. stol. še prisotni romanizirani staroselci. Značilne so tudi keramične oljenke z zgodnjekrščansko motiviko.

Izkopavanja in popravilo kupole cerkve Marije Formose v Pulju so predstavljena s fotografijami in izbranimi predmeti, kot so poznoantične amfore, ki so jih uporabili za gradnjo svoda. Iz obdobja prehodov in zavojevanj germanskih ljudstev je pasna spona z okrasom v živalskem stilu iz 6. stol.

Čas 7., 8. in 9. stol. je čas slovanske poselitve Istrskega polotoka. Predstavljeni so slovanski uhani tipa Buzet iz Brkača-Vrha iz 7. stol., srebrni uhani tipa Žminj iz Žminja iz 9. stol.

V naslednji vitrini so zbrani kamniti spomeniki krščanstva od 9. do 11. stol., kot so s pleteninasto ornamentiko bogato okrašene transene ter odlomki preklad s krščansko figuralno in simbolno motiviko iz Betige in Vodnjana.

Srednjeveška in novoveška keramika iz Pulja, Dvigrada in z Brijonov ter en primerek iz Svetvinčenata predstavljata zadnje obdobje, kjer ima besedo tudi arheologija. Datiranje nekaterih posod v prezgodnje 13. in 14. stol. je diskutabilno. Vitriino spremljajo fotografije znane ruševine srednjeveškega gradu Dvigrada.

Razstava se nadaljuje s slikami in skulpturami modernih umetnikov. Posebno pozornost pritegnejo keramična plastika istrskega goveda Marine Orlič, kamnite skulpture golobov in otroške glave Sandre Najašmič ter skulpture Mate Čvrlička. Zanimive so tudi slike Vinka Šaina, E. Čakića, Renata Percana, Ivana Obrovca, Hede Gärtner, Šimeta Vidulina in Gordane Majnarić. Razstavo spremlja tudi videoprojeksijska srečanja milanske slikarke z magično lepoto Istre oz. lepoto magične Istre.

Razstavo spremlja katalog, kjer so na kratko opisana vsa predstavljena obdobja s kratkim prazgodovinskim orisom, ki sta ga podali K. Mihovilić in K. Buršić-Matijašić, slednja s poudarkom na nedavno objavljenem najdišču Monkodonja pri Rovinju (K. Buršić-Matijašić, Monkodonja, Katalozi i monografije AMI, Pulj 1998). Čas od zgodnje antike, ki se v Istri prične že v 3. stol. pred n.št., se s prvimi histriskimi vojnami, pa vse do obdobja preseljevanja ljudstev in stalne naselitve Slovanov v 6. stol. predstavi V. Girardi-Jurkić. Obdobje zgodnjega krščanstva in zgodnjega srednjega veka predstavi F. Juroš-Monfardin, z dokaj natančnim prehodom po istrskih zgodnjekrščanskih cerkvah. Srednjeveško in moderno Istro poda L. Širec. S kratko predstavitevijo modernih istrskih umetnikov E. Čakića se ka-

talog zaključí. Krasijo ga še fotografije Nezakcija, Dvi-grada in Puljske arene.

Ob koncu prikaza pa moramo kot strokovni obiskovalci podati še mnenje kritičnega očesa. Gotovo smo lahko veseli bogastva razstavljenih arheoloških predmetov, ki si jih lahko ogledamo v živo, vendar razstava kot celota ni sporočilna in razpada na dva dela.

Prvi je strogo arheološki od prazgodovine preko antike, zgodnjega in poznega srednjega veka vse do skoraj modernih dob, drugi pa je strogo umetnostno zgodovinski ali umetnostni z razstavljenimi deli modernih istrskih ustvarjalcev.

Sprehod med vitrinami in panoji nam ne razjasni skrivnostnega naslova: *Istria magica*, saj tako v izboru kakor v postavitvi predmetov, ne najdemo nič magičnega, to je skrivnostnega ali celo čarovniškega. Prav tako ne vidimo rdeče niti, ki bi nas vodila, saj se predmeti kronološko pričnejo šele z neolitikom (če izpustimo fotografijo Šandalje, najdišča z najstarejšimi kulturnimi ostanki v Istri) in prehoda med najmlajšim, arheološko določenim, predmetom in najstarejšim umetnostno-zgodovinskim eksponatom tudi ni. Je morda namen te razstave dajati intelektualno noto s predstavitvijo istrske 3000 letne kulture pomembnejšim, bolj protokolarnim, dogodkom Republike Hrvaške v tujini?

Neverjetna je podobnost imena razstave in njenega koncepta z leta 1995 izdano knjigo A. Mohorovičiča s pomenljivim naslovom *L'Istria: terra magica*. Isti vir je verjetno tudi služil pri oblikovanju naslovnice kataloga s fotografijo mozaika iz Poreške bazilike, ki nima veliko skupnega s celotno tematiko razstave.

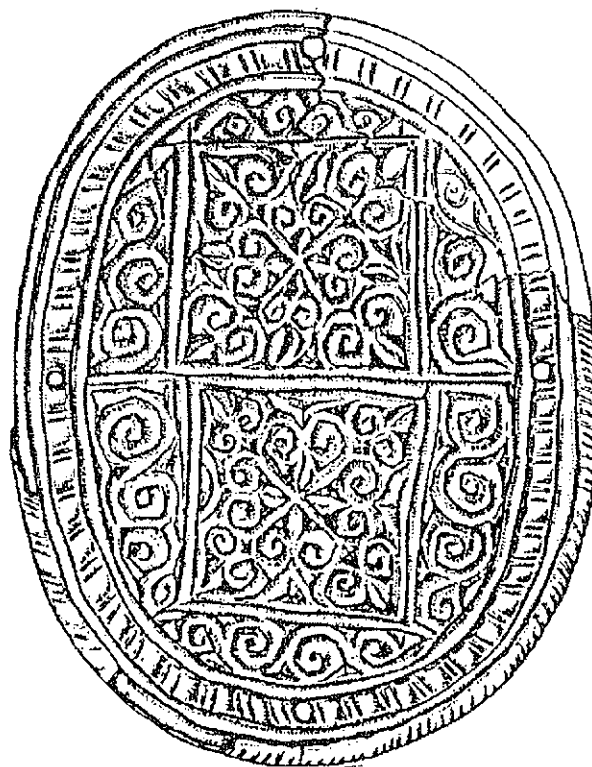
Vsekakor si je razstavo vredno ogledati, saj je Istra že kar pregovorno magična in sama po sebi, pa če to poudarjamo ali ne, vedno zanimiva ter skozi predstavljene predmete gotovo skrivnostna.

Matej Župancič

Mednarodno študijsko srečanje: MILES ROMANUS, DAL PO AL DANUBIO: Convegno internazionale di Studi, 17 - 19 marzo 2000, Pordenone-Concordia Sagittaria.

Tik pred začetkom pomladi je neutrudni Maurizio Buora (Viden) organiziral v Pordenonu srečanje arheologov in zgodovinarjev o široki, tokrat predvsem arheološki, problematiki rimske vojske in rimskega vojaka v pozni antiki. Na srečanju sta prevladala nemški in italijanski jezik, slišati pa je bilo tudi italijanskemu močno podobno vulgarno latinščino.

O tem, ali so reforme na začetku 4. stoletja prinesle v strategijo in taktiko revolucionarne spremembe ali pa je koncept rimske vojske doživel le evolucijo, je v uvodnem predavanju razpravljal Yann le Bohec iz

Predloka: Fragment okrasnega pasnega okova s figurama; vidna je tudi ornamentika klinastega vreza; iz začetka 5. stol. n. štetja (povečano: 3 :1).

Lyona. Zdi se, da so spremembe nastopale že v 3. stoletju pred Dioklecijanovimi reformami in da je šlo bolj za evolucijo.

Silvia Lusuardi Siena je skupaj s sodelavkami (C. Perassi, G. Facchinetti, B. Bianchi) iz Milana predstavila poznoantične čelade, posebej čelade tipa Baldenheim in njim sorodne. Zahtevno in dolgo predavanje so dopolnjevale kolegice s tekstualno analizo literarnih opisov čelad iz antike, pa še s primerjavo likovnih upodobitev čelad raznih tipov, predvsem na kovancih. Zaradi obsežnosti teme se je izgubljala osnovna nit, napovedana v programu, in bi predavatelji morali prikaz zanimive teme bolj sintetizirati.

Marco Sannazzaro (Milano) je podal nazoren pregled poznorimskih grobišč v Milanu, posebej pa je obravnaval grobove, ki jih je z določeno rezervo, glede na lego v grobišču in prídátke, pripisoval vojaškemu stanu. Ob nekaterih sicer redkih izjemnih najdbah se je sprožila diskusija o premikih enot in o načinu distribucije takšnih redkih predmetov. Opisu milanskih grobov te dobe sta se pridružila še Filippo Airoldi in Antonella Palumbo. Značilno je, da se v Milanu ne pojavljajo garniture s klinastim vrezom (*Kerbschnitt*), sicer tako značilne za poznorimsko vojaško opremo ob koncu 4. in na začetku 5. stoletja.

Margherita Bolla (Verona) je prikazala najdbe širšega